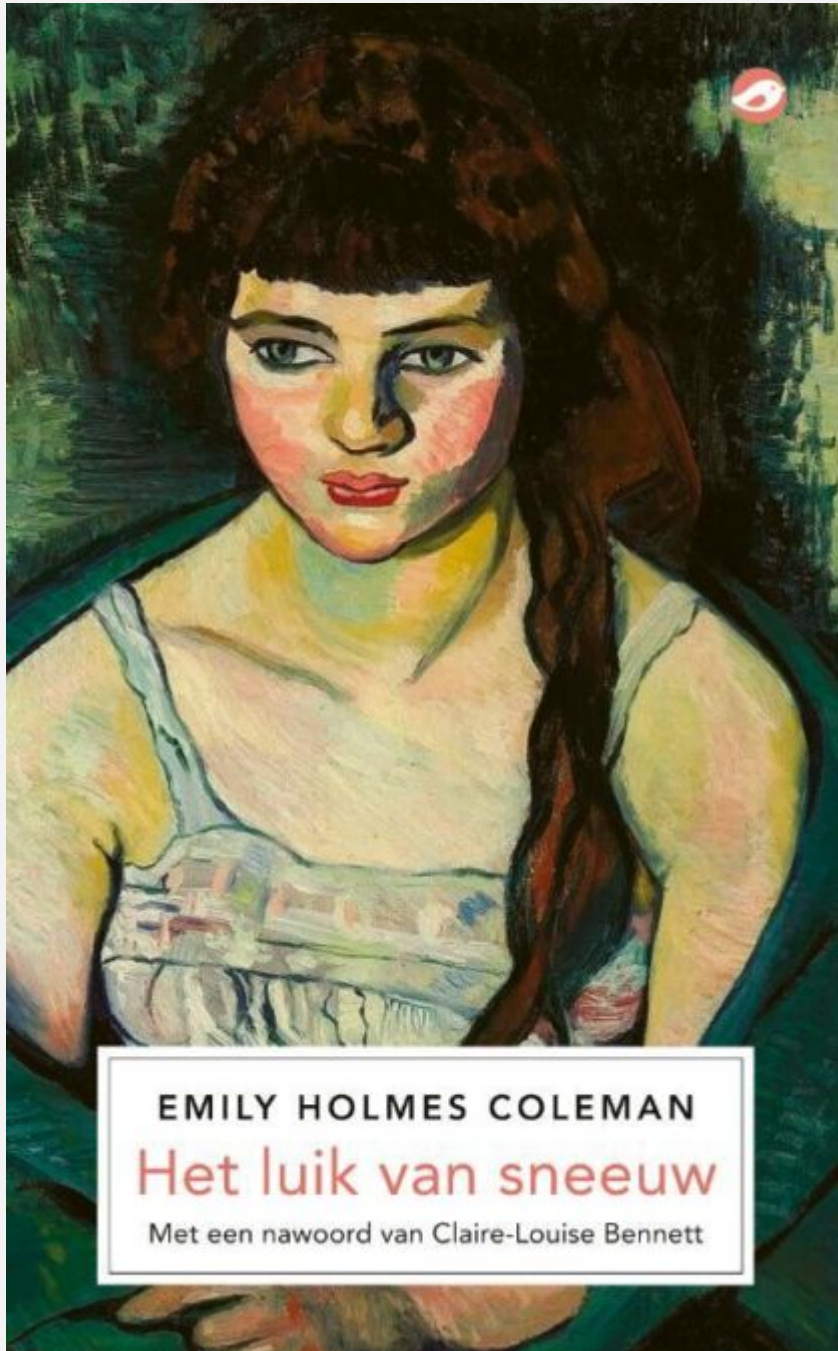

'Het Luik van Sneeuw' door Emily Holmes Coleman

De Californische Emily Holmes Coleman (1899-1974) heeft maar één roman geschreven die zo kort is dat de term 'novelle' misschien meer op zijn plaats is. *Het Luik van Sneeuw* werd in 1930 gepubliceerd in Amerika en is pas vorig jaar in het Nederlands verschenen. Uitgeverij Orlando voegde de roman toe aan de serie Vrouwen Klassiekers. Het gaat daarbij om 'vergeten' boeken die echter meer dan de moeite waard zijn om gelezen te worden en daarom -eindelijk- in het Nederlands vertaald zijn.

Het verhaal begint in 1924 met een vrouw die op bed ligt. Boven haar deur zit kippengaas. Aan de buitenkant van de ramen zitten spijlen. Ze hoort op de gang stemmen "die zich mengden met snikken en kreten". De vrouw is Marthe Gail, het alter ego van Emily Holmes Coleman, en ze ligt in het Gorestown State Hospital, een psychiatrische inrichting.

Geleidelijk aan wordt duidelijk dat ze na de geboorte van haar kind kraamkoorts heeft gekregen, dat in de roman 'toxische uitputtingspsychose' wordt genoemd. Ze is daardoor volledig de weg kwijt geraakt. Ze gelooft dat haar baby dood is, ze hoort stemmen, heeft wanen en denkt dan dat ze God of Jezus Christus is. Soms is ze lief en soms gewelddadig, maar bovenal wil ze ontsnappen uit deze gevangenis. Als ze na enige tijd een potlood en papier kan bemachtigen, schrijft ze haar verhaal op. Dat is het begin van *Het Luik van Sneeuw*. Tekstueel is het één grote chaotische warboel, net zoals in haar hoofd, en waar de lezer aanvankelijk zijn handen aan vol heeft. Zinnen, woorden en beelden, werkelijkheid en verbeelding warrelen door elkaar en toch wordt een situatie geschetst die schrijnend is.

Er wordt niet met Marthe gepraat en er is niemand die eens een arm om haar heen slaat. Haar persoonlijke eigendommen zijn van haar afgenomen. Ze moet voortdurend stil en rustig zijn. Zo niet, dan komt ze in bed onder een spanlaken. In bad

gaan betekent ingenaaid worden in stroke stof waarbij alleen het hoofd vrij blijft. Marthe noemt dat 'de spiraalkist' en weet eraan te ontsnappen. Daarom mag ze het bad uit waar ze anders zes uur in had moeten liggen. Ongevraagd krijgt ze een Wassermanntest waarmee vastgesteld wordt of ze syfilis heeft. Ook wordt ze ongevraagd gekatheteriseerd. Aan dwangvoeding en aan de isoleercel weet ze te ontkomen. Het gaat echter allemaal niet om wreedheid, maar om de gewone gang van zaken in een psychiatrische inrichting rond 1920.

In andere patiënten vindt Marthe vriendinnen die de volgende dag vijandinnen kunnen zijn. Hoe kan je immers iemand vertrouwen als je jezelf niet eens vertrouwt? Er is een groot statusverschil tussen de diverse afdelingen en dat leidt tot afgunst en ruzies. Mannen zijn er wel, maar op een andere afdeling. Zij komen nauwelijks ter sprake. Marthe's echtgenoot komt wel in beeld. Hij doet wat hij kan voor zijn vrouw, maar onderwerpt zich kritiekloos aan het regime van de inrichting en loopt weg als Marthe maar even onrustig of aanhalig wordt.

Na twee maanden mag Marthe de inrichting verlaten. Weliswaar heeft ze steeds langere periodes van luciditeit, maar genezen is ze geenszins. Buiten haar verhaal om weten we dat het wel goed komt met haar, omdat Emily Holmes Coleman, die hetzelfde onderging als Marthe, uiteindelijk in Parijs zou komen waar ze editor werd en veel artikelen, korte verhalen en gedichten zou schrijven. Een tweede roman schreef ze echter niet.

Het Luik van Sneeuw is geen chronologisch verhaal, maar een opsomming van beelden. Opvallend is het taalgebruik. Recensent Martin Lok omschreef dat heel treffend in Literair Nederland van 30 april '24: "*Rijke zinnen, vol beeldend taalgebruik, die om elkaar heen dansen als de losgetrokken windsels in een warm bad.*"

Juist omdat Emily Coleman haar verhaal opschreef terwijl ze in een psychiatrische inrichting zat, krijg je een ongekend indringend beeld van hoe het voelt als je geest losgeslagen is. Toch is deze roman pas zes jaar na haar vreselijke ervaringen gepubliceerd. Het werken eraan moet een geweldige inspanning zijn geweest, want zes jaar lang moest zij zich weer inleven in een tijd die ze wilde vergeten. Motieven van sneeuw, kou en dood onderstrepen haar gevoel levend begraven te zijn geweest. Daar komt ook de titel van haar roman uit voort: "*Vanavond zal er sneeuw op mijn glazige vingers liggen zei ze, en een luik van sneeuw op mijn graf.*"

Er volgt nog een uitgebreid nawoord van Claire Louise Bennett, een Iers-Engelse schrijfster en winnares van de Europese literatuurprijs 2023 met haar roman *Kassa 19*. Wie niets van Marthe's verhaal begrepen heeft, kan hierin de uitleg vinden. Claire Bennett voegt daar nog een verhandeling aan toe over Jung en Freud, hun analytische methoden en hun fascinatie voor dromen, het onbewuste en psychoses. Ze koppelt daar ook nog het surrealisme aan. Op zich interessant, maar de bijna magische sfeer van Marthe's verhaal wordt er door onderuit gehaald.

Rest nog de vraag waarom dit boek opnieuw gepubliceerd is in 2023. Het gaat immers om achterhaalde psychiatrische praktijken en het is gedateerd door woorden als 'onduleren', 'kousenband' en 'een boek opensnijden'. *Het Luik van Sneeuw* is echter tijdloos. Een psychose was een eeuw geleden niet anders dan nu. Hoe een vrouw zich daaraan op eigen kracht ontworsteld heeft blijft altijd bijzonder. Het schrijven vanuit een psychose komt maar zelden voor en is buitengewoon boeiend, zeker door het schitterende proza van Emily Holmes Coleman.

Tot slot een groot compliment voor vertaalster Lisette Graswinckel die aan de vertaling haar handen vol moet hebben gehad.

Uitgeverij Orlando 2023

Pagina's 188

Vertaald uit het Engels door Lisette Graswinckel (*The Shutter of Snow, 1930*)

ISBN 978 9083 335 766

Recensie door Janny Wildemast, juli 2024